

Γράφει ο **Νάσος Μπράτσος**

Αν μετά το Μουντιάλ της Βραζιλίας το 2014, έρχονται οι Ολυμπιακοί Αγώνες το 2016, τότε με σιγουριά μπορούμε να πούμε ότι στόχος της κυβέρνησης της χώρας και της ηγεσίας της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής (ΔΟΕ), είναι οι φαβέλες να μείνουν για πολλά χρόνια ακόμα φαβέλες, αφού το χρήμα δεν πάει για να ικανοποιήσει τα εργατικά στρώματα και περιθωριοποιημένες από τη φτώχεια ομάδες του πληθυσμού, αλλά για το πάρτι των πάσης φύσεως πολυεθνικών, που αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείων τέτοιων διοργανώσεων.

Θα χρειαστεί να δούμε «αν ήταν πάντα έτσι», γιατί και το πεδίο του αθλητισμού δεν ήταν ποτέ πολιτικά ουδέτερο και ποτέ έξω από τους στόχους της αστικής τάξης, όχι μόνο για κέρδος οικονομικό, αλλά και για πολιτικό, για χρήση των σπορ ώστε να επεκτείνει την προπαγάνδα της, μέσω δραστηριοτήτων που έχουν δημοφιλία. Γιατί στις φαβέλες της Βραζιλίας ζουν τα ταξικά αδέρφια των πρώτων σκαπανέων του κινήματος του εργατικού αθλητισμού.

Θα χρειαστεί να πάμε γύρω στο 1900 όπου η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού εργατών στα βιομηχανικά κέντρα-πόλεις της εποχής, σήμαινε τη συγκέντρωσή τους και σε εργατικές συνοικίες και συνεπώς και σε παρέες, που απολύτως φυσιολογικά, έβρισκαν και ψυχαγωγικές διεξόδους στα σπορ, σε συνθήκες διαφορετικές από τις σημερινές, με ελάχιστες έως καθόλου υποδομές, με τις κρατικές δομές να μην έχουν ακόμα αναπτυχθεί σε μαζική κλίμακα στον τομέα αυτό.

Το φαινόμενο το αντιλαμβάνονται οι σοσιαλιστικοί όμιλοι της εποχής και το βλέπουν λοιπόν σαν αυτό που είναι «εργατικός αθλητισμός». Έτσι, στα πρώτα χρόνια της δημιουργίας ιδίως των ποδοσφαιρικών σωματείων, βλέπουμε ονομασίες που εμπνέονται από τον κλάδο από τον οποίο προέκυψε η ίδρυσή τους, αλλά και να συσπειρώνουν ως υποστηρικτές το αντίστοιχο κοινό.

Προφανώς το φαινόμενο υποχώρησε σημαντικά για χρόνια, γιατί εκατομμύρια προλετάριοι σε όλη την Ευρώπη έχασαν τη ζωή τους στα χαρακώματα, άλλοι γύρισαν ανάπηροι και οι οικονομίες των χωρών τους ήταν ρημαγμένες, με αποτέλεσμα η ανάγκη της επιβίωσης να είναι επιτακτική, αλλά και η δυσαρέσκεια για τον τρόπο που πορεύτηκαν οι κυβερνήσεις «τους» στο θέμα της συμμετοχής στον πόλεμο και στη μηδενική αρωγή προς αυτούς, μετά τον πόλεμο, δημιουργεί έντονη κοινωνική δυσαρέσκεια. Η ανάγκη για ψυχαγωγία μέσα από τον αθλητισμό, συνεχίζει να υπάρχει και να γίνονται βήματα συγκρότησης ή επαναλειτουργίας αθλητικών σωματείων.

Η «άνθηση» του εργατικού αθλητισμού στην Ελλάδα

Μετά λοιπόν τα πρώτα προδρομικά φαινόμενα εργατικού αθλητισμού στις αρχές του 1900, που διέκοψε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, ακολούθησαν η Σοσιαλιστική Εργατική Αθλητική Διεθνής το 1920, η Κόκκινη Αθλητική Διεθνής (ιδρύθηκε το 1921 και διαλύθηκε το 1937 με απόφαση της Κομμουνιστικής Διεθνούς) και το κίνημα του εργατικού αθλητισμού, που μπορούμε να πούμε ότι λειτούργησε έως και τα χρόνια της Κατοχής, αφού μετά άλλαξε άρδην το τοπίο.

Στη χώρα μας θα πρέπει πάντως να συνυπολογίσουμε στην αντιπαλότητα μεταξύ των αθλητικών σωματείων που δημιούργησε η αριστερά, με αυτά των επίσημων διοργανώσεων, το κλίμα που

δημιούργησε η συμμετοχή, με απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης, στην εκστρατεία στην Ουκρανία το 1919, με στόχο την ενίσχυση των «Λευκών», μοναρχικών, φιλοτσαρικών και εθνικιστών που μάχονταν τις δυνάμεις των Μπολσεβίκων, που λίγο πριν είχαν πραγματοποιήσει την Οκτωβριανή Επανάσταση.

Ομοίως, η στάση της Β' Διεθνούς στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, με την άρνηση των μαζικών σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων να αντιταχθούν έμπρακτα στην κήρυξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και να τον καταγγείλουν ως ιμπεριαλιστικό, προσφέροντας ενεργητική υποστήριξη στις εθνικές ιμπεριαλιστικές τους κυβερνήσεις θα «καθρεφτιστεί» και στις διαφορετικές οργανώσεις εργατικού αθλητισμού, ανάμεσα στα κόμματα της σοσιαλδημοκρατίας και τα κομμουνιστικά της Γ' Διεθνούς, που είχαν διαφορετική στάση στο θέμα του πολέμου και οδηγήθηκαν σε ρήξεις με τη σοσιαλδημοκρατία.

Οι αθλητές της δεκαετίας του 1920 αυξήθηκαν με την έλευση των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής από το 1922 και μετά, οι οποίοι είχαν ανεπτυγμένους συλλόγους αθλητικούς και εκπολιτιστικούς και μετέφεραν την κουλτούρα αυτή στους νέους τόπους όπου εγκαταστάθηκαν. Όλοι τους, όμως, είχαν και άλλες ιδιότητες στη ζωή τους.

Ήταν το εργατικό δυναμικό που πάλευε για δικαιώματα στους χώρους δουλειάς και έστηνε συνδικάτα και όλοι αυτοί ήταν στόχος για τις αυταρχικές κυβερνήσεις και την εργοδοσία της εποχής, μέσα από σκληρές απεργιακές συγκρούσεις, στις οποίες οι παρεμβάσεις του Στρατού και της Χωροφυλακής ήταν συνεχείς και βίαιες. Και δεν περιορίζονταν μόνο στο χτύπημα απεργιών, αλλά και στο απρόκλητο χτύπημα εκδηλώσεων εργατικού αθλητισμού, που τις μισούσαν θανάσιμα γιατί συγκέντρωναν κόσμο.

Ίσως για αυτόν τον συνδυασμό σκληρών συνθηκών, από κάθε άποψη, αρκετά αθλητικά σωματεία οδηγήθηκαν σε συγχωνεύσεις, αφού ο μικρός αριθμός αθλητών και τα πενιχρά μέσα που είχαν, σε συνδυασμό με τον αγώνα για «ψωμί και ελευθερία», δεν επέτρεπαν εύκολα την αυτόνομη επιβίωσή τους. Στην Ελλάδα η ΟΚΝΕ ήταν αυτή που έδωσε βάρος στην ανάπτυξη των εργατικών σπορ.

Το πώς ήταν αντιληπτό το φαινόμενο του εργατικού αθλητισμού στην εποχή του το καταγράφει ο Δημήτρης Πουρνάρας, δημοσιογράφος και εκδότης του Ανεξάρτητου και του λεξικού που σε μηνιαία βάση εξέδιδε η εφημερίδα το 1934.

Αθλητισμός (εργατικός): Το ιδιαίτερα οργανωμένο κίνημα των εργατών αθλητών, υποτασσόμενο οργανωτικά και ιδεολογικά στα συμφέροντα του γενικότερου εργατικού κινήματος. Αν και η ιδιαίτερη οργάνωση του εργατικού αθλητικού κινήματος είναι σημαντική, από την άποψη ότι αποτελεί έναν από τους κύριους τομείς ζωής της εργαζόμενης νεολαίας, η οργανωτική εμφάνιση του εργατικού σπορ, ανεξάρτητου από τον γενικό αθλητισμό, εμφανίζεται μετά την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος στις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές χώρες.

Ως κυριότεροι σκοποί αυτής της ανεξάρτητης ανάπτυξης του εργατικού αθλητισμού, συνοψίζονται οι ακόλουθοι, όπως διατυπώθηκαν στις αποφάσεις των δύο μεγάλων διεθνών οργανώσεων εργατικού σπορ που αναφέρουμε παρακάτω: α) Καταπολέμηση του αστικού αθλητισμού, μέσα στις τάξεις των εργαζομένων, σαν στοιχείο που αποτελεί φρούριο εθνικιστικής και милитарιστικής διαπαιδαγώγησης των νέων, β) Μαχητική και φυσική διαπαιδαγώγηση της εργαζόμενης νεολαίας, γ) Ανάπτυξη ενός αντιφασιστικού πνεύματος στις τάξεις των εργαζόμενων νέων, με την καταπολέμηση του προσκοπισμού κ.λπ., δ) Οργανωτική συνοχή των νέων τους οποίους δεν περικλείουν, λόγω μη ανεπτυγμένου σε αυτούς οργανωτικού πνεύματος, διάφορες άλλες εργατικές οργανώσεις (συνδικάτα κ.ά.).

Διεθνείς οργανώσεις: Όπως το πολιτικό κίνημα και το επαγγελματικό αντίστοιχο της εργατικής τάξης διεθνώς βρίσκεται διασπασμένο σε δύο μεγάλες οργανωμένες παρατάξεις, τη μεταρρυθμιστική και την επαναστατική, έτσι και το αθλητικό κίνημα της εργατικής τάξης διεθνώς βρίσκεται μέσα σε δύο οργανώσεις. Τη μεταρρυθμιστική Διεθνή της Λουκέρνης και την επαναστατική Κόκκινη Αθλητική και

Γυμναστική Διεθνή (Sportsintern).

Ομοσπονδία Εργατικού Αθλητισμού Ελλάδας: Στην Ελλάδα οι πρώτες σποραδικές κινήσεις για σχηματισμό ανεξάρτητης αθλητικής οργάνωσης σημειώνονται το 1925. Τότε οργανώνονται μεταξύ των πρώτων εργατικών αθλητικών ομάδων οι ομάδες «Λένιν» και «Νεολαία» στη Θεσσαλονίκη. Μετά και σε άλλα επαρχιακά κέντρα οργανώθηκαν αρκετοί σύλλογοι εργατικού σπορ, συνήθως ατροφικοί και στενοί. Τον Ιούνιο του 1928 συνήλθε το πρώτο ιδρυτικό συνέδριο της Ομοσπονδίας Εργατικού Αθλητισμού. Από τότε ο εργατικός αθλητισμός σημείωσε μεγάλη ανάπτυξη στις πόλεις και στην ύπαιθρο.

Αν σήμερα οι ξεχωριστές διοργανώσεις από τις επίσημες φαντάζουν «διχαστικές», πρέπει να σκεφτούμε ότι εκείνα τα χρόνια φασιστικά καθεστώτα σαν του Μουσολίνι και του Χίτλερ «επέδυσαν» στον αθλητισμό για να περάσουν αντιλήψεις στρατιωτικής πειθαρχίας, милитарισμού, ρατσισμού και να διαπαιδαγωγήσουν τη νεολαία στα πρότυπα που αυτοί ήθελαν. Στόχος τους να γίνει η νεολαία πειθήνιο κρέας για τα κανόνια τους. Το Μουντιάλ ποδοσφαίρου στην Ιταλία το 1934 όσο και η Ολυμπιάδα του Βερολίνου το 1936 ήταν κραυγαλέα παραδείγματα φασιστικής προπαγάνδας μέσω των σπορ, ανεξάρτητα από τα περιστασιακά «χαστούκια», όπως η κυριαρχία του έγχρωμου Αμερικανού αθλητή Όουενς έναντι των «Αρίων». Σε αυτή τη ρότα επιχείρησε να κινηθεί και η δικτατορία του Μεταξά. Η ισχυρή αντίδραση σε αυτό, που είχε την αντίληψη ότι τα σπορ ήταν «μαζικός χώρος», αφού αποτελούσαν ανάγκη για άθληση και ψυχαγωγία και έλκυαν τη νεολαία, οδήγησε στην «κόκκινη απάντηση» στον αθλητισμό την περίοδο του Μεσοπολέμου.

Πρέπει όμως να πούμε ότι η στάση των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων προς τα καθεστώτα του Χίτλερ και του Μουσολίνι, ήταν η συμμετοχή στις αθλητικές τους φιέστες και η δημιουργία δυσκολιών σε όσους επιχειρούσαν να πάρουν μέρος στις διοργανώσεις του εργατικού αθλητισμού, διότι πίστευαν ότι τα καθεστώτα αυτά θα αποτελούσαν «ανάχωμα» στο ενδεχόμενο επέκτασης της ΕΣΣΔ. Η ελληνική κυβέρνηση είχε στείλει αποστολή στον Ολυμπιάδα του Βερολίνου το 1936, με επικεφαλής το Σπύρο Λούη, ενώ δυσκόλεψε αφάνταστα την ελληνική αποστολή που ξεκίνησε να πάει στη Λαϊκή Ολυμπιάδα της Βαρκελώνης, που ήταν η απάντηση στη χιτλερική φιέστα, καλώντας σε μποϊκοτάζ του Βερολίνου και συμμετοχή στη Βαρκελώνη.

Στη Βαρκελώνη έγινε μόνο η τελετή έναρξης, αφού το στάδιο βομβαρδίστηκε από τους φασίστες του Φράνκο, που είχαν λυσσάξει από την διεθνιστική και αντιφασιστική αθλητική γιορτή. Έτσι αντί για αγώνες, κορυφώθηκαν οι μάχες. Ποιες όμως ήταν οι διεθνείς διοργανώσεις που υποστήριζε την περίοδο του μεσοπολέμου το εργατικό κίνημα;

Οι διεθνείς διοργανώσεις του εργατικού κινήματος

Την περίοδο που το κίνημα του εργατικού αθλητισμού πήρε διαστάσεις είχαμε τη διοργάνωση διεθνών

αγώνων, όπως οι Σπαρτακιάδες (υπήρχαν και Σπαρτακιάδες ως εθνικές διοργανώσεις, εκτός από αυτές που ήταν διεθνείς). Επίσης, έχουμε και τις εργατικές Ολυμπιάδες, αλλά και τη λαϊκή Ολυμπιάδα του 1936, σαν αντίπραξη στους επίσημους Ολυμπιακούς Αγώνες, που ήταν φανερό ότι θα χρησιμοποιούσε ο Χίτλερ για προπαγάνδα την ίδια χρονιά. Τις Διεθνείς Σπαρτακιάδες τις οργάνωσε η Κόκκινη Αθλητική Διεθνής-Sportsintern. Το όνομα «Σπαρτακιάδα» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά τον Ιούνιο του 1921 σε αθλητικό φεστιβάλ που διοργάνωσε στην Πράγα η Τσεχοσλοβακική Ένωση Εργατών, με συμμετοχή εργατών-αθλητών από 12 χώρες.

Γενικά θα λέγαμε ότι κατά κανόνα τις εργατικές Ολυμπιάδες οργάνωνε η οργάνωση εργατικού αθλητισμού που ήταν προσκείμενη στη Σοσιαλιστική Β' Διεθνή και τις Σπαρτακιάδες οι οργανώσεις που ήταν προσκείμενες στην κομμουνιστική Sportintern. Η προσέγγιση των δύο οργανώσεων λόγω της πολιτικής του Λαϊκού Μετώπου δεν πρόφτασε να αποδώσει κάτι αξιοσημείωτο, αφού ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος πρόλαβε τις εξελίξεις.

Πρέπει, όμως, να σημειωθεί ότι η πολιτική αντιπαράθεση σοσιαλιστών-κομμουνιστών αποτυπώθηκε στο γεγονός ότι στην πρώτη Εργατική Ολυμπιάδα του 1925 η Sportintern ζήτησε από τη SASI (Σοσιαλιστική Εργατική Αθλητική Διεθνής) να πάρουν μέρος οι τέσσερις αντιπροσωπείες που ήταν μέλη της Sportintern (Γαλλία, Τσεχοσλοβακία, Νορβηγία και ΕΣΣΔ). Το αίτημα δεν έγινε δεκτό, μετά από δημόσια διαμαρτυρία που έκαναν οι Γερμανοί κομμουνιστές κατά το Αθλητικό Φεστιβάλ των Γερμανών Εργατών στο Κάρλσμπατ (Karlsbad). Παράλληλα, η SASI δεν επέτρεψε στα μέλη της να συμμετάσχουν στη Σπαρτακιάδα του 1928, που διοργάνωσε η Ερυθρά Αθλητική Διεθνής.

Τόσο στις εργατικές Ολυμπιάδες όσο και στις Διεθνείς Σπαρτακιάδες οι αθλητές ήταν εργάτες-εργαζόμενοι.

Για την ιστορία, περιφερειακή Σπαρτακιάδα, δηλαδή εγχώρια διοργάνωση και όχι διεθνής, έγινε το 1933 στη Λάρισα, στο γήπεδο Αλκαζάρ.

Διεθνείς Σπαρτακιάδες: 1η Θερινή Σπαρτακιάδα: Μόσχα (1928), 1η Χειμερινή Σπαρτακιάδα: Όσλο (1928), 2η Σπαρτακιάδα: Βερολίνο (1931). Τη Σπαρτακιάδα του 1936 στη Βαρκελώνη πρόλαβε ο Ισπανικός εμφύλιος

Εργατικές Ολυμπιάδες: Η 1η εργατική Ολυμπιάδα στη Φραγκφούρτη (1925) με 150.000 θεατές, η Χειμερινή εργατική Ολυμπιάδα στο Σραϊμπερχάου, στη Γερμανία (1925), η 2η εργατική Ολυμπιάδα στη Βιέννη (1931), με συμμετοχή 80.000 αθλητών και 250.000 θεατών και η Χειμερινή Ολυμπιάδα στο Műzzuschlag της Αυστρίας. Η 3η εργατική Ολυμπιάδα στην Αντβέρπ (1937), με 50.000 θεατές στην Τελετή Λήξης, με τη Χειμερινή Ολυμπιάδα να γίνεται στην Τσεχοσλοβακία. Η 4η εργατική Ολυμπιάδα είχε ανακοινωθεί για το 1943 στο Ελσίνκι, αλλά την πρόλαβε ο πόλεμος. Στις εργατικές Ολυμπιάδες κυμάτιζε μόνο η κόκκινη σημαία και όχι τα εθνικά σύμβολα της κάθε χώρας.

Τα μεταπολεμικά κράτη διέλυσαν τις συλλογικότητες της Αριστεράς, που προσπάθησε πολύ για να ανασυγκροτηθεί (η Ελλάδα είναι μια χαρακτηριστική περίπτωση). Η ΕΣΣΔ και το ανατολικό μπλοκ μπήκαν στη λογική της χρήσης του αθλητισμού σαν πεδίου ένδειξης της υπεροχής τους έναντι του καπιταλιστικού κόσμου, με αποτέλεσμα να χαθεί ο θεσμός του εργατικού αθλητισμού του μεσοπολέμου.

Παράλληλα, κυριάρχησαν οι συγκροτήσεις στο αθλητικό πεδίο με ευθύνη του κράτους και έτσι ενισχύθηκαν ομοσπονδίες, ενώσεις και σωματεία, που στην περίοδο του εργατικού αθλητισμού είχαν τις δομές του, σαν αντίπαλο δέος. Είναι χαρακτηριστικό ότι την εποχή του Μεσοπολέμου στη Γαλλία το ΚΚ κατεύθυνε τα μέλη του να μη συμμετέχουν σε αθλητικά σωματεία, έξω από αυτά που συμμετείχαν στο κίνημα του εργατικού αθλητισμού.

Τι πρόσφεραν οι διεθνείς διοργανώσεις του εργατικού αθλητισμού; Αρχικά να πούμε ότι τόσα χρόνια μετά,

μπορεί ο καθένας με βάση την πολιτικοϊδεολογική του οπτική να τους προσάψει «αδυναμίες». Για παράδειγμα, γιατί σε χειμερινές ολυμπιάδες υπήρξαν σπορ των πλουσίων όπως το σκι; Εδώ μιλάμε για ένα πολιτικό ρεύμα τη σοσιαλδημοκρατία που καλά-καλά δεν είχε λύσει το θέμα της φύσης του πολέμου και της στάσης της σε αυτόν, οπότε είναι λογικό να βλέπουμε αντιστοιχίες και στον τρόπο που έβλεπε τα σπορ.

Επίσης αν δει κανείς φωτογραφίες παρελάσεων σε Σπαρτακιάδες (πχ της Μόσχας), με βάση τα σημερινά δεδομένα πρόκειται για απεικόνιση της αντίληψης του σοσιαλιστικού ρεαλισμού, που στις μέρες μας μόνο ο ηγέτης της Βόρειας Κορέας θα θαύμαζε. Παρελάσεις γεροδεμένων ανδρών και καλλίγραμμων αθλητριών, δηλαδή προτύπων μακριά από το μαζικό λαϊκό αθλητισμό, στον οποίο έχουν θέση κοντοί-ψηλοί, αδύνατοι-ευτραφείς, νέοι-γέροι, αρτιμελείς-ΑμεΑ.

Εδώ να πούμε ότι η συμμετοχή γυναικών στις εργατικές αθλητικές διοργανώσεις δεν έγινε ποτέ με κάποια δυσκολία, σε αντίθεση με τις «κανονικές» Ολυμπιάδες που ο βαρόνος Πιερ Ντε Κουμπερντέν, έβαζε συνεχώς θέματα εναντίον της συμμετοχής των γυναικών, μέχρι το 1925 που αποχώρησε από τη ΔΟΕ και κάπως «άνοιξε» η μέχρι τότε περιορισμένη δυνατότητα.

Συνεπώς το μεγάλο κέρδος και η μεγάλη τους προσφορά, που νομίζω ότι αφήνει όλα τα ψεγάδια τους σε δεύτερη και τρίτη μοίρα, είναι ότι οι διοργανώσεις του εργατικού αθλητισμού, έδωσαν στην εποχή τους τη δυνατότητα σε κόσμο που αγαπούσε τα σπορ (αθλητές και θεατές) να μην γίνουν κομπάρσοι στις ναζιστικές φιέστες, να αντιπαρατεθούν με τις κυβερνήσεις τους που τις στήριζαν, να σταθούν στο πλευρό του εργατικού κινήματος και να μας αφήσουν μία πολύτιμη κληρονομιά, σαν οδηγό για το σήμερα.

Πηγή: **PRIN**